

Naujausi Lietuvos Blokai / New miniature sheets

Ričardas Vainora, Kaunas

LT EN

Pašto ženklų blokams perforuoti dažniausiai naudojama rėminė perforacija. Perforacijos skylutės tik įrėmina pašto ženklą ir nekerta bloko kraštų. Spausdinant Lietuvos ženklus taip buvo iki 2013 metų. Konkursą pašto ženklams spausdinti nuo 2013 01 01 laimėjo Vilniuje įsikūrusi UAB „Garsų pasaulis“. Ši bendrovė rėminės perforacijos neturėjo, tačiau blokus spausdinti apsiėmė. Bendrovė jokios informacijos apie atliktus darbus pašalinams neteikia, remiasi sutartim su AB „Lietuvos paštas“ ir įsipareigojimu saugoti paslaptis. Na, o AB „Lietuvos paštas“ jokios informacijos neteikia, siūlo kreiptis į UAB „Garsų pasaulis“. Tačiau, peržiūrėję didesnius kiekius blokų, mes galime nustatyti kaip jie buvo perforuojami.

Pirmas Lietuvos pašto blokas, kurį spausdino UAB „Garsų pasaulis“, buvo „Žuvinto biosferos rezervatas“ (Nr. Bl. 47). Kiekvienas blokas buvo perforuojamas po du kartus, tam panaudojant šukinę perforaciją. Pirmiausia buvo perforuojamas viršutinis ženklų kraštas ir jų šoniniai kraštai (Pav. 1). Po to perforavimo mašinoje buvo nuimtos šoninės adatų eilės ir su likusia horizontalia adatų eile perforuojamas apatinis ženklų kraštas. Kadangi perforuojant didelio tikslumo nebuvo – tai viena perforacija „vaikšto“ kitos perforacijos atžvilgiu. Tą ir matome šiuose skenuose (Pav. 2):

Antras „Garsų pasaulio“ spausdintas blokas tais pačiais 2013 metais buvo „Klaipėdos uosto perdavimo Lietuvai 90 metų“, Kaip čia su žodžių derinimu sakinyje – neaišku, bet mus domina perforacija. Pirmiausia su šukine perforacija buvo perforuojami trys ženklų kraštai, „šukos“ „П“, o po to dar kartą ženklų apačia „_“. Kaip apatinė perforacijos linija gali pasislinkti likusios perforacijos atžvilgiu labai gražiai matome A. Jankausko kataloge „Lietuva. Specializuotas pašto ženklų katalogas. 1918-2012 papildymai, 2012-2017“ parodytame bloke (Nr. Bl. 48). Tos pačios problemos ir su 2016 m. bloku „Žemaitukai“ (Nr. Bl. 52). Panašiai ir su 2014 m. bloku „Kinų Naujieji metai“ (Nr. Bl. 49), tik ten pirma buvo perforuojama ženklų šonai ir apačia, o po to – ženklų viršus. O įdomiausia buvo su 2015 metų bloku „2015-ieji - etnografinių regionų metai“ (Nr. Bl. 51). Pirmiausia ten „šukomis“ buvo

The most popular type of perforation used for miniature sheets is the harrow perforation. The perforation does not cross the edges of the sheet. This was the case with all issues in Lithuania until 2013. The contract for printing stamps after Jan. 1, 2013 was awarded to Garsų Pasaulis, located in Vilnius. This company did not have access to harrow perforation but nevertheless took on the printing of stamps including miniature sheets. Moreover, it does not share any information about its printing activities in accordance with the contract with the Lithuanian Post. The Lithuanian Post itself, too, does not share any technical details and re-directs inquiries to Garsų Pasaulis. However, after reviewing a substantial number of

miniature sheets, we now can learn more about perforations.

The first miniature sheet printed by Garsų Pasaulis was „Žuvintas Biosphere Reserve“ (No. Bl. 47). Each miniature sheet was perforated twice, using comb perforation. First, the top and the sides of each stamp were perforated (Fig. 1). Afterwards, the side rows of the pins were removed from the perforation die and the remaining horizontal line of pins was used to perforate the bottom of the stamps. Since such perforation method is not very precise, the horizontal line perforation is out of register with the comb perforation. This is shown in Fig. 2:

The second miniature sheet printed by Garsų Pasaulis, also in 2013, was „90-Year Anniversary of Klaipėda Port Transfer to Lithuania“ (No. Bl. 48). First of all, three sides of each stamp were perforated using comb perforation, the „comb“ „П“, followed by the bottom line, „_“. In Jankauskas' catalog [1] we can see an example of how the bottom line of the No. Bl. 48 is shifted horizontally. The same problems are seen in the miniature sheet „Žemaitukai“ (No. Bl. 52) issued in 2016. The 2014 miniature sheet „Chinese New Year“ (No. Bl. 49) was a similar case, but this one had the sides and bottom perforated first, while the top perforated last. The most interesting example was the miniature sheet „2015: the Year of Ethnographic Regions“ (No. Bl. 51), issued in 2015. Two top stamps were comb perforated first, followed by

Pav. 1. Pašto blokas „Žuvinto biosferos rezervatas“ (Nr. Bl. 47)
Fig. 1: Miniature sheet „Žuvintas Biosphere Reserve“ (No. Bl. 47)

Pav. 2. Pasislinkusios apatinės perforacijos
Fig. 2: Examples of horizontally shifted perforations

perforuojami du viršutiniai ženklai, po to – trys apatiniai, o po to, pašalinus „šukų“ šonines adatas perforuojama tų trijų ženklų apačia. Taigi, šiame bloke jau trys perforacijos „vaikšto“ viena kitos atžvilgiu. Tokios atmainos paprastai nekatalogizuojamos, tačiau didesni nukrypimai pajvairina tiriamąją kolekciją.

Nežinia kaip būtų buvę toliau, tačiau Pašto ženklų leidybos departamento vadovas Ervinas Vaišnora 2016 m. vasarą išėjo iš darbo ir UAB „Garsų pasaulis“ kažkodėl iš karto nustojo laimėti konkursus Lietuvos pašto ženklams spausdinti.

Nuo 2016 m. lapkričio mėnesio beveik visus pašto ženklus Lietuvai vėl spausdina Taline veikianti spaustuvė AS „Vaba Maa“. Ženklus Lietuvai ji jau spausdino 2005–2008 metais. Tai gerai žinoma įmonė, ji turi ir šukinę, ir rėminę perforaciją bei didelę darbo patirtį. Tačiau ir į jos, kaip ir bet kurios kitos spaustuvės, produkciją verta pasižiūrėti atidžiau.

Pašto blokas „Lietuvos valstybės atkūrimui – 100 metų“, antras toje blokų serijoje, buvo išleistas 2017 02 11 (Nr. Bl. 55). Pavyko surasti šį bloką, kuriame rėminė perforacija padaryta žemiau, nei priklauso: ženklų viršuje dingsta po vieną žodį („Spaudos“, „Didysis“, „Vilniaus“), perforacija paliečia ir nominalų skaitmenis, o ženklų apačioje atsiranda tekstas, kuris turėjo likti ant bloko krašto (Pav. 3). Taip buvo perforuotas visas lapas, vėliau supjaustytas į atskirus blokus, tad šių blokų turėtų būti dar bent keliose kolekcijose.

Labai įdomus ir blokas „Moderniosios Lietuvos institucijoms – 100 metų“ (Mi. Bl. 61), išleistas 2018 10 12. Pats blokas gal ir neblogai atrodo (Pav. 4a), tačiau, padalijus jį į atskirus ženklus, skaitmuo „100“ subyra į nieko nereikšiančias juodas ir baltas dėmes, sugadinančias istorines nuotraukas. Pirmiausia pastebime kad bloko piešinys būna dviejų tipų. Kairiame bloko krašte būna trys trumpi brūkšneliai arba jų nėra. Kartais dar matomas ir ketvirtas brūkšnelis pačiame kairiame viršutiniame bloko kampe, tačiau jis dažniausiai sutampa su pjūvio linija (Pav. 4b). Šie brūkšneliai, matyt, yra kažkokių technologinių žymių kairiame blokų lapo krašte galai. Blokus

three bottom stamps. Then, after removing side pins, the bottom of those three stamps was perforated. Thus, in this sheet, three perforations are out of register with each other. Usually this type of perforation is not listed in catalogs but adds an interesting variety to research collections.

In the summer of 2016, the Head of the Philatelic Department Ervinas Vaišnora left office and, for some reason, Garsų Pasaulis immediately stopped winning contracts. Since Nov. 2016, almost all of the postage stamps issued in Lithuania have once again been printed by Vaba Maa. It had already printed Lithuanian stamps in 2005–2008. This is a well-known company which has both comb and harrow perforation capabilities in addition to a lot of experience. However, its stamp production is worth a closer examination.

The miniature sheet “100-Year Anniversary of the Restoration of the State of Lithuania”, the second one in a series was released

on Feb 11, 2017 (No. Bl. 55).

We managed find an example with the harrow perforation shifted down significantly. Text is missing at the top of the stamps (“Spaudos”, “Didysis”, “Vilniaus”), the perforation also touches the denomination numbers, while the bottom of the stamps includes text which was meant to remain on the margin of the sheet (Fig. 3). The entire pane was perforated in this way and later guillotined into separate miniature sheets; such examples should exist in at least several other collections.

23

Pav. 3. Blokas „Lietuvos valstybės atkūrimui – 100 metų“ (Nr. Bl. 55)

Fig. 3: Miniature sheet “100-Year Anniversary of the Restoration of the State of Lithuania” (No. Bl. 55)

Pav. 4a. „Moderniosios Lietuvos institucijoms – 100 m.“ (Nr. Bl. 61)

Fig. 4: Miniature sheet (No. Bl. 61)

Pav. 4b. Kairiame krašte būna trys (arba keturi) trumpi brūkšneliai arba jų nėra
Fig. 4b. Three (or four) horizontal marks seen on the left edge (or completely absent)

Another interesting miniature sheet is “100-Year Anniversary of the Institutions of Modern Lithuania” (Mi. Bl. 61), which was released on Oct. 12, 2018. The sheet itself may not look bad (Fig. 4a); however, after separating stamps, the number “100” disintegrates into meaningless black and white segments that ruin historical photos. We note that the miniature sheet has two variations. The left sheet edge either has or does not have three short horizontal bars. Sometimes there is also a visible fourth bar at the top left-hand corner, but it typically matches the trim line (Fig. 4b). These bars are probably some remaining trim marks. After cutting into

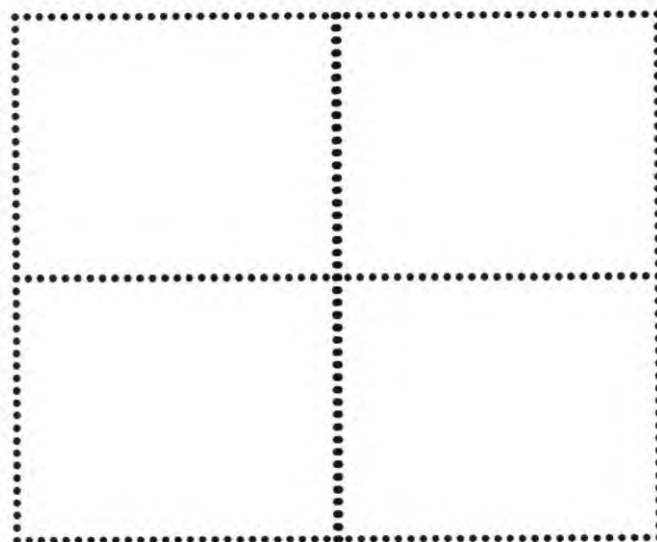
supjausčius, šios žymės turėjo dingti, tačiau linijos buvo per daug ilgos ir jų galai liko kairiame lapo krašte esančiuose blokuose. Tai nėra netikslaus blokų supjaustymo rezultatas, kai kas nors atsiranda bloke ar ženklų lape dėl pasislinkusios pjūvio linijos. Visi šie blokai supjaustyti gana tiksliai, vienodo dydžio, tad aiškiai turime du bloko tipus. Kurio tipo koks tiražas – nežinome. Blokų be brūkšnelių lyg ir daugiau teko matyti, bet nežinome kas dar guli ženklų sandėlyje.

miniature sheets, these marks were supposed to disappear, but the marks were too long and remained visible on the sheet. This is not a result of an imprecise trimming. All of these miniature sheets were guillotined rather precisely and are of equal sizes, so we clearly have two types of miniature sheets. The quantities of each miniature sheet type are unknown. It appears that no other miniature sheet without dashes have been encountered.

Apžiūrėję didesnį kiekį šių blokų pastebime, kad bloko viduryje esančios vertikalios perforacijos skylutės yra arba apskritos, arba ovalo formos. Atidžiai, per mikroskopą apžiūrėję apskritas skylutes ir išmatavę jų $\varnothing$ matome, kad ir jos nėra visiškai apskritos. Remdamiesi tuo, ką jau žinome apie ženklų perforacijas, jų gamybos procesus, galime padaryti tik vieną išvadą: blokas buvo perforuotas du kartus. Spaustuvė neturėjo galimybės padaryti iš karto tokią perforaciją, kuri reikalinga visam blokui (Pav. 5a), todėl turimą rėminę perforaciją dviem ženklams (Pav. 5b) panaudojo du kartus. Bloko viduryje perforacijos adatų vieta turi sutapti, tada blokas gaunasi normalus ir niekam neįdomu kaip ta perforacija buvo padaryta. Tačiau kartais reikiamas tikslumas nesigauna ir abi perforacijos per daug pristumiamos viena prie kitos. Tada bendras bloko perforacijos ilgis šiek tiek sumažėja, o bloko viduryje skylutės atsiranda ovalo formos (Pav. 6). Vidurinės bloko vertikalios

Pav. 5. Rėminė perforacija 4 ženklams (a) ir 2 ženklams (b)
Fig. 5: Harrow perforation for four (a) and two stamps (b)

Pav. 6. Pašto bloko viduryje perforacijos skylutės yra ovalo formos
Fig 6. Perforation in the sheet center are oval in shape

perforacijos skylių ilgis nėra dviejų fiksuotų dydžių, o kinta nuo apskritos $\varnothing$ 0,9 mm. iki 1,2 mm. ilgio, tad kalbėti apie blokų tipus pagal perforacijos skylių formą ir juos katalogizuoti nėra galimybės. Tačiau pasidėti į kolekciją du blokai su maksimaliai besiskiriančiais skylių dydžiais turėtų būti įdomu kiekvienam filatelistui.

Blokus su ovalo formos skylutėmis pavyko aptikti tik antro tipo, be brūkšnelių ant bloko krašto. Labai įdomu būtų aptikti bloką kur perforacija pasislinkusi daugiau nei per skylutės $\varnothing$. Tada turėtume dvi lygiagrečias eiles perforacijos ir „takelį“ tarp jų. Tik vargu ar tokia atmaina egzistuoja, jei taip ir nutiko – tai tokie blokai dar spaustuvėje turėjo būti išbrokuoti ir sunaikinti.

After examining a large number of these miniature sheets, we note that the vertical perforation holes in the middle of the sheet are either round or oval in shape. Based on what we already know about stamp perforations and their production processes, there is only one possible conclusion: the miniature sheet was perforated twice. Apparently, the printer did not have the option to perforate the entire miniature sheet in a single operation (Fig. 5a), so it used the available harrow

perforation setup for two stamps twice (Fig. 5b). The precise alignment of two harrow perforations is required, otherwise it results in the perforation holes in the center appearing to be slightly oval (Fig. 6). We measured linear dimensions varying between 0.9 mm and 1.2 mm. The misalignment also results in the total perforation length slightly decreased, however, we can't identify distinct miniature sheet types based on that. Still, philatelists should be interested in finding such examples and adding to their research collections.

The miniature sheets with oval-shaped holes we found were only of the second type, i.e. without the trim marks on the

margin. It would be very interesting to find a miniature sheet with a larger misalignment where the shift of the perforation is larger than the diameter of the hole. Then we would have two parallel perforation lines and a "strip" between them. However, it is unlikely that such a variation exists, as even if it did happen, then those samples would have been discarded and destroyed at the printing house.

We made an inquiry to the Vaba Maa printing house, asking them to confirm or correct our findings. We also wanted to know the quantities of each type of miniature sheet. Alas, we did not receive a reply to our e-mails while the registered letter sent by mail was rejected. Evidently, its management also lacks basic manners.

...tęsinys psl. 30

...continued on page 30

LT EN

Kreipiausi į spaustuvę AS „Vaba Maa“ prašydamas patvirtinti čia išdėstytas prielaidas arba jas patikslinti. Taip pat norėjau sužinoti ir kokie tiražai vieno ir kito tipo blokų. Deja, į mano e-mail'u siųstus laiškus negavau atsakymo, o paštu siųstą registruotą laišką spaustuvė atsisakė priimti. Akivaizdu kad jos vadovams dar trūksta ir elementaraus mandagumo.

Pav. 7. Blokas (Nr. Bl. 61) su tokia perforacija neegzistuoja
Fig. 7: This type of perforation does not exist

Beje, neieškokite bloko su tokia perforacija, kuri pavaizduota Lietuvos pašto išleistos „Ekspresinformacijos“ Nr. 107, p.10. Tokia perforacija (Pav. 7.) neegzistuoja, tai tik informaciją leidiniui ruošusios Lietuvos pašto dailininkės išmonė! O ją į savo skelbimus perkėlė ir kai kurie pašto ženklų pardavėjai, patinęję nuskenuoti turimus blokus.

By the way, the type of perforation (Fig. 10) which is depicted in the newsletter Ekspresinformacija [2] does not exist, it is only in the imagination of the staff member who prepared the illustration for the publication. And yet it was used in the advertisements by some stamp dealers who were too lazy to scan their own miniature sheets.

References:

1. Antanas Jankauskas (2017), Special Lithuanian Postage Stamp Catalogue. 1918–2012, p. 89.
2. Ekspresinformacija, v. 107, p. 10 (2018).